

Kako smo včasih kosili

Oče, rojen leta 1894, je bil tovarniški delavec. Ukvarjal se je še z 11 hektarjev velikim posestvom. Imel je 1 ha njiv ter 4 ha gozdov na Mežakli, v Mirci in v Stopstranu. Tam je imel še 6,5 ha travnikov in gozda, kjer so travo kosili ročno in jo posušili v 4500 kg sena. Tega so skozi leto z volom in vozom zvozili domov v dolino. Na rovtu, ki so jim rekli "senožeče", je imel dva senika, po domače "svisle". Skoraj vsi malo večji jeseniški kmetje so imeli poleg travnikov v nižini še rovte na pobočjih nad Prihodi in nad Hrušico. Zemlja v rovtih jim je bila razdeljena že za časa cesarice Marije Terezije. Velikost danega rovta pa je bila odvisna od števila živine, ki so jo redili.

Za košnjo v rovtih pa je bilo potrebnih dosti priprav. V ta namen smo doma redili kar dva prašiča, saj se je pri tem opravilu pojedlo dosti mesa. Za žejo pa smo pripravili doma naprešan mošt, pa tudi žganja ni smelo zmanjkati. Dobro se je vedelo, kakšna gospodinja je bila pri katerem kmetu. In le če je dobro znala pripraviti hrano, je kmet dobil dosti koscev v pomoč.

Oče pa je moral pripraviti vse ostalo: kose, vile, grablje, žaklaste rjuhe. Vse to pa lonce za kuhanje ter skleda, pijačo in "petrih" (sodček za prenašanje vode) je z volom že dan prej odpeljal na rovt, razložil in kar takoj začel kositi, da se je trava do drugega večera že kar dobro posušila in nam je že lahko služila za posteljo v seniku.

Mojim staršem se je rodilo šest otrok, dva sinova in štiri hčere. Vsi smo morali kaj kmalu pomagati pri hišnih in drugih opravilih. Ko mi je bilo enajst let, mi je oče že pripravil malo koso. Zanj je kosišče izdelal samouk, Bavdov oče z Murove. Najprej me je oče učil kositi nizko travo, potem pa višjo. Ko pa mi je bilo 14 let, sem že z ostalimi kosci kosil na rovtu. Pri 15 pa me je oče vzel s seboj, ko je šel pomagat kosit kmetu Lipovcu. Enkrat pa sva s starejšo sestro šla za cel teden pomagat pospravljat seno in žito. Prvi dan košnje smo šli kosci že zelo zgodaj od doma. V mraku se je rosna trava lažje kosila. Kosci smo pred začetkom dela spili po šilca žganja, ob osmih pa smo se lotili zajtrka, sirovih krapov z mlekom ali kavo. Pri košnji so pomagali domači, sosedi, sodelavci in prijatelji. Nekoč se nas je zbralo kar 20 in smo rovt rekordno pokosili v enem dnevu in nato še posušili ter v senik spravili seno skupaj v treh dneh.

Ker se rezilo kose obrabi, je potrebno koso ostriti vsaj dvakrat na dan, torej poklepati na "babci", železnem nakovalu. Nakovalo se je nabilo v brinovo korenino, nato pa se je s posebnim kladivom udarjalo in tako tanjšalo rezilo. To delo so največkrat

opravljali starejši in izkušeni kosci. Eden je tako cel dan kose klepal. Eno koso pa so imeli v rezervi, da jo je lahko vzel tisti, ki je svojo dal klepat. Ker je proti dnevu postajalo vse bolj vroče in je bila žejna velika, je bil otrok okoli 10 let določen, da je hodil okoli koscev in jim stregel z vodo. Na našem rovtu ni bilo dobre vode, zato smo jo šli iskat k sosedu Razingerju (Toneku), ki je imel izvir hladne vode, in jo prinesli v štirilitrskem lesenem "petrihu". Okoli desete ure dopoldne pa so prišle "grablovke", v glavnem dekleta in otroci. Ti so pričeli, ko so bile travne bilke že suhe, razmetavati pokošene redove z lesenimi grabljami ali vilami. Pred kosilom, ki je bilo opoldne, se je nekaj osušene trave lahko že obrnilo.

Prvi dan je naša mama skuhala kosilo doma in ga z dvema grabljicama peš nesla s Plavža do Hrušice in nato 20 minut v hrib do rovta. Potem je jedi, to je juho, golaž, meso in fižol ali kaj drugega dala v velike glinaste sklede. Na koncu pa so prišli na vrsto še "hrušovi krhli" in mošt. Po kratkem počitku so kosci nadaljevali s košnjo, grabljavke pa so razmetavale in obračale pokošene redove do pol pete ure popoldne, ko je bila malica (meso, kruh in mošt). Nato se je z delom nadaljevalo. Kosci s svojim, grabljevcem pa so napol posušene redove spravljali v približno meter velike kupe, da se na seno ne bi prijela rosa. Okoli njih se je na grobo pograbilo, drugje pa na čisto. Pred mrakom je bila še večerja. Nato smo še katero zapeli, si povedali kak vic in šli v senik spat.

Zjutraj pa, ko je bilo že toplo in suho, se je seno ponovno raztrosilo, da se je hitreje sušilo. Če je bilo toplo in sončno se ga je potem le dvakrat obrnilo. Drugi dan je bil enak prvemu. Kosci so nadaljevali s košnjo. Popoldne po kosilu pa smo začeli suho seno spravljati. Naložili smo ga na rjuhe, da so ga le močni fantje znosili v senik. Za nosače je bilo težko delo, ker je bilo treba okoli 30 kg težko naloženo rjuho prinašati tudi iz bolj oddaljenih mest. Da bi se okrepili, so vsakič popili šilce žganja. V seniku pa je bil močnejši moški, ki je rjuhe sprejemal, jih odvezal in z vilami raznosil seno po seniku. Trava je bila v tem dnevu že pokošena, polovica sena pa pospravljena. Ostalo na pol suho travo pa je bilo treba ponovno zložiti v kupe. Po večerji je bilo spet zabavno. Peli smo in si pravilili vice ob moštu in žganju, ki ga ni smelo zmanjkati. Nato pa smo utrujeni pospali v senu in pokriti z rjuhama za nošnjo sena.

Najbolj smo bili veseli, kadar nam je bilo vreme naklonjeno, saj je bilo le tako delo hitro in dobro opravljeno. Če pa je bilo vreme slabše, smo bili na rovtu tudi po teden dni.

Na zadnji dan nam ni bilo treba vstati tako zgodaj, ker smo počakali, da je rosa izginila in so se posušila tla. Potem smo razmetali kope in seno do kosila obrnili še dvakrat. Po kosilu pa smo ga eni nalagali na rjuhe, drugi nosili v senik in ostali povsod

na čisto pograbili. Ko smo končali, smo vsi veseli imeli še malico. Še najbolj pa sta bila zadovoljna oče in mati. Potem smo z moštom in žganjem še malo nazdravili ter vse orodje in pripomočke naložili na voz.

Najbolj lušno je bilo zadnje leto košnje, ko se nas je pri delu zbralo že 14 domačih; to je oče in mati, pa sinova in hčere z ženami in možmi. Potem pa je leta 1976 prišlo s strani občine (oddelka za okolje in prostor) žalostno sporočilo, da na Titovi 90 in 10 ne smemo več imeti ne hleva niti živine zaradi smrada, ki moti z bloki naseljeno okolico. Doma smo se pogovarjali, kaj narediti. Ker je imela mama še željo rediti živino, smo šli z očetom Petrom in mojim sinom Petrom na občino, da bi dobili dovoljenje za gradnjo nove hiše in hleva na našem svetu na začetku Hrušice. Strinjali so se, da lahko dobimo gradbeno dovoljenje, a se je že takoj zataknilo, ker v bližini ni bilo vodnega priključka in bi morali vodo napeljati s srede Hrušice, kar pa bi bilo sploh zaradi ročnega kopanja veliko predrago. Tako smo morali leta 1978 prenehati z našo živinorejo. Rovt pa smo oddali v najem večim Hruščanom. Najdalj je na njem kosil Vinko Kunčič, in to od leta 1980 do 1996, ko je tudi sam dal zadnjo kravo iz hleva.

Ko nismo več toliko kmetovali, sem starše lahko šele peljal na dopust na morje. Ob neki priliki sem očeta povprašal, če mu je kaj žal, da zaradi živine ni mogel nikoli prej na morje. Odgovoril mi je: "Nad morjem nikoli nisem bil zares navdušen, saj sem dosti bolj užival, ko sem bil lahko v času dopustov cel teden na svojem rovtu, kjer smo kosili, sušili travo za seno in ga spravljali v senik."

Zgornje vrstice pa sem v prvi vrsti zapisal prav za svoje potomce, da bodo vedeli, kaj in kako je bilo pri nas včasih.

*Marjeta in Peter Klemenc na poti v rovt po seno
(Peter Klemenc)*